

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru no.30253/06

Fahrettin KÖKSAL/Türkiye

Fahrettin KÖKSAL/Türkiye davasında,

Başkan,

Guido Raimondi,

Yargıçlar,

Işıl Karakaş,

Peer Lorenzen,

András Sajó,

Nebojša Vučinić,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Egidijus Kūris,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla 26 Kasım 2013 tarihinde Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), yukarıda belirtilen 17 Temmuz 2006 tarihli başvuruyu dikkate alarak, yapılan müzakereler sonrasında aşağıdaki kararı vermiştir:

OLAYLAR

1. Başvuran Fahrettin KÖKSAL Türk vatandaşı olup, 1934 doğumludur ve Ankara'da ikamet etmektedir.

A. Davanın koşulları

2. Başvuran tarafından ibraz edildiği şekliyle, dava konusu olaylar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. Asli tazminat davaları

3. Başvuran, özel bir banka olan Yapı Kredi Bankası A.Ş.'nin bir kredi anlaşması kapsamında sözleşmeden doğan bir yükümlülüğüne ilişkin kusuru nedeniyle, söz konusu banka aleyhine tazminat davası açmıştır.

4. İstanbul Ticaret Mahkemesi tazminat olarak başvurana 120.000.000 Türk lirası (TRL¹) ve davanın açıldığı tarihten itibaren işleyen ve söz konusu dönemde ticari uyuşmazlıklarda mevcut en yüksek faiz oranı olan reeskont faizinin ödenmesine 16 Mart 1993 tarihinde hükmetmiştir. Yargıtay bu kararı bozmuştur.

5. İstanbul Ticaret Mahkemesi başvurana, aynı tarihten itibaren geçerli olan reeskont faiziyle birlikte, 151.560.400 TRL ödenmesine belirtilmeyen bir tarihte hükmetmiştir.

6. Söz konusu kararın Yargıtay tarafından onanması üzerine banka, 22 Nisan 1996 tarihinde başvurana 728.990.000 TRL ödemiştir.

2. İlk Munzam Zararın Tazmini Davası

7. Başvuran, söz konusu dönemde yürürlükte olan Borçlar Kanunu'nun 105. maddesine dayanarak ("eski Borçlar Kanunu"), 28 Mayıs 1996 tarihinde İstanbul 8. Ticaret Mahkemesi önünde munzam zararın tazmini davası açmıştır. Başvuran, ilam harcına uygulanan faiz ile yüksek enflasyon oranı arasındaki önemli farktan ötürü uğradığı munzam zarara karşılık olarak, reeskont faiziyle birlikte, 2.200.000.000 TRL talep etmiştir (1996/610 no'lu dava). Başvuran söz konusu davayı açarken fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmuştur.

8. Başvuran, 9 Ekim 1997 tarihinde, İstanbul 4. Ticaret Mahkemesi önünde, aynı uyuşmazlığa ilişkin talep ettiği miktarı arttırmak üzere ek bir dava açmış ve tazminat olarak reeskont faiziyle birlikte 13.000.000.000 TRL talep etmiştir (1997/1080 no'lu dava).

1. Türk lirası (TRY), eski Türk lirasının (TRL) yerini alarak, 1 Ocak 2005 tarihinde tedavüle girmiştir. 1 TRY = 1,000,000 TRL.

9. İki dava, belirtilmeyen bir tarihte, İstanbul 8. Ticaret Mahkemesi önünde 1996/610 no'lu dava altında birleştirilmiştir.

10. İstanbul 8. Ticaret Mahkemesi, 18 Aralık 1997 tarihinde başvuranın talebini kabul etmiş ve başvurana, iki davanın açıldığı tarihlerden itibaren işlemiş reeskont faiziyle birlikte toplam 15.200.000.000 TRL ödenmesine hükmetmiştir.

11. Yargıtay, 18 Kasım 1999 tarihinde bu kararı bozmuştur. Yargıtay, hükmedilen tazminat miktarının sadece bankalarda uygulanan vadeli mevduat oranları dikkate alınarak hesaplandığını; ancak yıllık enflasyon oranı, enflasyonun perakende fiyatları üzerine etkisi, devlet tahvillerinin faiz oranları ve döviz kuru gibi diğer değişkenlerin de hesaplamalarda göz önünde bulundurulması gerektiğine karar vermiştir.

12. Yargıtay, 24 Mart 2000 tarihinde başvuranın kararın düzeltilmesi talebini reddetmiştir.

13. Yargıtay'ın kararı üzerine, İstanbul 8. Ticaret Mahkemesi başvuranın yüksek enflasyon oranı nedeniyle uğradığı munzam zararın tekrar hesaplanması için bir bilirkişi heyeti atamıştır. Bilirkişi heyeti, Yargıtay kararında belirtilen farklı değişkenlere dayalı olarak, asli yargılamalarda başvurana ödenmesine hükmedilen 151.560.400 TRL tutarındaki meblağın, 22 Nisan 1996 tarihinde 6.588.880.958 TRL tutarına denk olacağını; ancak başvurana 728.990.000 TRL ödendiğini tespit etmiştir.

14. İstanbul Ticaret Mahkemesi, 16 Kasım 2000 tarihinde, başvurana halihazırda ödenmiş olan miktarı bilirkişiler tarafından tespit edilen toplam zarardan mahsup edilerek başvurana iki davanın açıldığı tarihlerden itibaren işleyen reeskont faiziyle birlikte 5.859.890.958 TRL ödenmesine hükmetmiştir.

15. Yargıtay, 15 Şubat 2001 tarihinde ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

16. 20 Mart 2001 tarihinde, reeskont faiziyle birlikte 22.652.183.000 TRL ödenmiştir.

3. İkinci Munzam Zararın Tazmini Davası

17. Başvuran 20 Mart 2001 tarihinde kendisine ödenen miktarın, ödeme tarihi itibariyle kendisine ödenmesine hükmedilen ek tazminat miktarının gerçek değerini (5.859.890.958 TRL) yansıtmadığını ileri sürerek, İstanbul Ticaret Mahkemesi önünde, eski Borçlar Kanunu'nun 105. maddesi uyarınca 21 Mart 2001 tarihinde munzam zararın tazmini için bir dava daha açmış ve 25.000.000.000 TRL miktarında ek ödeme talep etmiştir.

18. İlk derece mahkemesi tarafından başvuranın uğradığı zararı belirlemek üzere atanan bilirkişi heyeti, ödeme tarihi olan 20 Mart 2001 itibariyle başvurana ödenmesine hükmedilen ek tazminatın nispi değerinin 93.271.807.234 TRL olduğunu beyan etmiştir. Bilirkişiler, söz konusu miktardan başvurana halihazırda ödenmiş miktarı mahsup ederek, başvuranın uğradığı zararın 70.120.886.234 TRL olduğunu tespit etmişlerdir (20 Mart 2001 itibariyle yaklaşık 76,930 Avro (EUR)).

19. Bilirkişi raporunun taraflara tebliğ edilmesinin ardından, başvuran bankadan talep ettiği miktarı 70.120.886.234 TRL'ye yükseltmiştir.

20. İstanbul Ticaret Mahkemesi 31 Mart 2003 tarihinde, başvuranın uğradığı munzam zarara ilişkin talep ettiği miktarın tamamının, davanın açıldığı tarihten itibaren işleyen reeskont faiziyle birlikte ödenmesine hükmetmiştir.

21. Yargıtay 4 Kasım 2003 tarihinde, ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Yargıtay'a göre, eski Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinde öngörülen işleyişin gerekçesi, temerrüde düşen borçlunun, geç ödemede herhangi bir kusuru bulunmadığını ispat etmemesi halinde, temerrüt faizi ile giderilemeyecek borcun gecikmeli ödeme tarihinden itibaren doğan tüm munzam zarardan sorumlu tutulmasını sağlamaktır. Diğer bir deyişle, borçlu ancak ana borcun geç ödenmesinden kaynaklanan munzam zararı karşılama

yükümlülüğü altındadır; eski Borçlar Kanunu'nun 105. maddesi, ana borcu, alacaklının uğradığı munzam zarar ile birlikte usulüne uygun olarak ödeyen bir borçluyu başka herhangi bir yükümlülük altına sokmamaktadır.

22. Yargıtay, 26 Mart 2004 tarihinde, başvuranın kararın düzeltilmesi talebini reddetmiştir.

23. Yargıtay'ın gerekçesi üzerine, İstanbul Ticaret Mahkemesi 12 Aralık 2004 tarihinde, ana borçtan doğan munzam zararın hâlihazırda tazmin edildiğine karar vererek, başvuranın ek tazminat talebini reddetmiştir.

24. Ardından başvuran, Yargıtay tarafından uygulandığı şekliyle eski Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinin kapsamına ve uygulamasına ilişkin herhangi bir sınır bulunmadığını ileri sürerek, İstanbul Ticaret Mahkemesi'nin kararını temyiz etmiştir.

25. Yargıtay, 6 Şubat 2006 tarihinde ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

B. İlgili İç Hukuk

26. 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren yeni Borçlar Kanunu'nun 122. maddesinde aynı şekilde yer almaya devam eden eski Borçlar Kanunu'nun 105. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarar uğramış olursa, borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür.

Temerrüt faizini aşan zarar miktarı görülmekte olan davada belirlenebiliyorsa, davacının istemi üzerine hâkim, esas hakkında karar verirken bu zararın miktarına da hükmeder.”

27. Söz konusu hüküm kapsamında tazminat talebinde bulunabilecek zarar, borcun muaccel olduğu tarih ile enflasyon nedeniyle ödendiği tarih arasında geçen zamandan kaynaklanan zarardır (Bk. *Aka/Türkiye*, 23 Eylül 1998 tarihli karar, *Hüküm ve Kararlar Derlemeleri* 1998-VI, § 19).

ŞİKÂyetLER

28. Başvuran, Sözleşme'nin herhangi bir hükmüne dayanmaksızın, yerel mahkemelerin, yüksek enflasyondan kaynaklanan ve uzun adli işlemler nedeniyle daha da artmış olan zararını tamamen göz ardı ederek eski Borçlar Kanunu'nun 105. maddesine ilişkin hatalı yorumlaması suretiyle, hem adil yargılanma hakkının hem de mülkiyet haklarının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuştur.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

29. Mahkeme, başvuranın şikâyetlerinin temelini, bir mahkeme tarafından ödenilmesine hükmedilen tazminatın ödenme tarihinde enflasyon nedeniyle gerçek değerinin azalmasından dolayı uğradığını iddia ettiği zarara ilişkin olduğunu değerlendirmektedir. Dolayısıyla söz konusu şikâyetlerin sadece Sözleşme'nin 1 No'lu Ek Protokolü bakımından incelenmesi uygundur.

30. Mahkeme öncelikle başvuranın borçlu bankadan belirli bir miktardaki tazminatı, faizi ile birlikte alma hakkının bulunduğu 15 Şubat 2001 tarihinde, nihai ve icra edilebilir bir karar ile kabul edildiğini kaydetmektedir. Başvuran, kararın verilmesinden kısa bir süre sonra, bir miktar faiz ile birlikte kendisine ödenmesine hükmedilen tutarı almıştır. Bu aşamada incelenmesi gereken sorun, ilam harcının değer kaybetmesinden kaynaklanan ek tazminat talebinin geri kalanının, Sözleşme'nin 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin ilk cümlesinin anlamı dahilinde “mülkiyet” teşkil edip etmediğidir (Bk. *Kopecký/Slovakya* [BD], no. 44912/98, §§42-61, AİHM 2004-IX). Ancak Mahkeme, aşağıda belirtilen gerekçelerden ötürü başvuru her halükarda kabul edilemez olduğundan, bu hususta bir sonuca ulaşmanın gerekli olmadığını değerlendirmektedir.

31. Mahkeme, bu bağlamda, başvuranın uğradığı iddia edilen zararın, özel bir banka ile akdi mahiyetteki bir ilişkiden kaynaklandığını ve dolayısıyla Devlet yetkisinin kullanılmasının doğrudan bir sonucu olmadığını kaydetmektedir. Sözleşme'nin 1 No'lu Protokolü'nün aslen, mülkiyet haklarına izinsiz Devlet müdahalesini önlemeye ilişkin olmasına rağmen, belirli durumlarda söz konusu hüküm tarafından güvence altına alınan hakların etkili bir şekilde kullanılması, özel kişiler veya şirketler arasında dava açıldığı durumlarda dahi, pozitif tedbirlerin alınmasını gerektirebilmektedir (*Shesti Mai Engineering OOD ve Diğerleri/Bulgaristan*, no. 17854/04, § 79, 20 Eylül 2011).

32. Bununla birlikte, mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesi hakkına yapılan bir müdahalenin özel kişiler arasındaki bir ihtilaftan kaynaklanması halinde dahi, Devletin, yerel hukuk sisteminde mülkiyet haklarının kanun tarafından yeterince korunduğunu ve müdahalenin mağdurunun, uygun olduğu hallerde, uğradığı tüm zarara ilişkin olarak tazminat talep etmek dâhil olmak üzere, haklarını koruyabilmesine olanak tanıyan uygun hukuk yollarının sunulmasını sağlama hususunda pozitif bir yükümlülüğü doğmaktadır (Bk. *Blumberga/Latviya*, no. 70930/01, § 67, 14 Ekim 2008). Dolayısıyla Devletin, mağdur tarafa, gerekli usuli güvenceleri sağlayan adli işlemler aracılığıyla, etkin bir şekilde haklarını aramasına izin veren uygun, yeterli bir mekanizmayı devreye sokması gerekebilir (*Kotov/Rusya* [BD], no. 54522/00, § 114, 3 Nisan 2012).

33. Somut davada başvuran, banka aleyhindeki taleplerini sunabileceği, sözleşmeden kaynaklanan ihtilaflarının, usuli güvencelere tamamen saygılı olarak, etkili ve adil bir şekilde hükme bağlanmasına imkân veren adli bir mekanizmanın mevcut olduğuna itiraz etmemektedir. Söz konusu mekanizma ayrıca, başvuranın uğradığı zarar için kendisine, söz konusu dönemde bir noktada %70 gibi yüksek bir oranda olmasına rağmen, yıllık enflasyon oranının (%55-85 arasında değişen) altında kalan, bu türden ihtilaflarda mevcut en yüksek faiz ile birlikte tazminat ödenmesine

hükmedilmesiyle sonuçlanmıştır. Dolayısıyla davalı Devletin, bu bağlamdaki asli yükümlülüklerini yerine getirdiği kabul edilmelidir..

34. Ayrıca, 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamındaki korumanın, Devletleri, piyasa etkenleri sonucunda özel bir tazminat talebinin değer kaybetmesini önleme hususunda genel bir yükümlülük altına sokmamasına rağmen, (Bk. *Todorov/Bulgaristan* (k. k.), no. 65850/01, 13 Mayıs 2008), davalı Devlet, ödenmesine hükmedilen faizin, paranın değer kaybetmesinden kaynaklanan munzam zararı karşılamadığı hallerde, alacaklıyı enflasyonun etkilerine karşı korumak üzere, eski Borçlar Kanunu'nun 105. maddesi kapsamında ayrı bir güvence sağlamaktadır. Bununla birlikte, başvuran, ilam harcının kendisine ödemesinin ardından, mevcut faiz ile enflasyon oranları arasındaki farktan doğan munzam zararının tazmin edilmesi için ek bir tazminat davası açabilmiştir. Mahkeme tarafından atanan bilirkişilerin, sonuçlarına başvuran tarafından da itiraz edilmeyen değerlendirmelerine dayalı olarak, ana borcun ödeme tarihi itibarıyla (örneğin 22 Nisan 1996) munzam zararına karşılık olarak başvurana, koşullar dâhilinde yine mevcut en yüksek seviyede faizi ile birlikte ek tazminat ödenmesine hükmedilmiştir.

35. Ancak başvuran, 105. madde uyarınca, ek tazminatın değerinin, ödendiği tarihte de azaldığı gerekçesiyle bir dava daha açtığında, Yargıtay, hukukta öngörülen söz konusu başvuru yolunun ancak, somut davada ilam harcı olan ana borcun geç ödenmesinin doğrudan neden olduğu zararlara ilişkin olarak kullanılabileceğini ve söz konusu zararların kabul edilip, tazmin edilmesinin ardından, değinilen hukuk yolunun başkaca zararların tazminine yönelik olarak tekrar başvurulamayacağını beyan ettiği bir karar vermiştir.

36. Mahkeme, altı ay kuralının amaçları doğrultusunda (*Prystavskaya/Ukrayna* (k. k.), no. 21287/02, 17 Aralık 2002) başvurandan eski Borçlar Kanunu'nun 105. maddesi uyarınca ikinci kez tazminat talebinde bulunmaksızın doğrudan Strazburg Mahkemesi'ne başvurmasının

beklenip beklenemeyeceği sorusunu bir kenara bırakarak, aşağıda belirtilen gerekçelerden dolayı başvurunun kabul edilebilir olarak nitelendirilmesi gerektiği kanaatindedir.

37. Öncelikle Mahkeme, eski Borçlar Kanunu’nun 105. maddesinin Yargıtay tarafından istisnai olarak yorumlanması suretiyle, başvurayı geri kalan zararının tamamının tazmin edilmesi olanağından yoksun bırakıldığını ve böylelikle enflasyonun sonuçlarını kısmen üstlenmesine neden olduğunu kabul etmesine rağmen, iç hukukun yerel mahkemelerce yorumlanmasını inceleme yetkisinin kısıtlı olduğunu vurgulamaktadır. Yerel mevzuatın yorumlanmasına ilişkin sorunları çözüme kavuşturmak öncelikli olarak ulusal mahkemelerin görevidir ve Mahkeme ulusal mahkemelerin yorumlarını, açık bir şekilde keyfiyetin mevcut olduğu durumlar haricinde sorgulamamaktadır (*Stoilkovska/“eski Yugoslavya Makedon Cumhuriyeti”*, no. 29784/07, § 41, 18 Temmuz 2013). Mahkeme somut davada, Yargıtay’ın söz konusu kanuni hükmü açıkça hatalı bir biçimde ya da keyfi bir karara varmak üzere yorumladığı ve uyguladığı sonucuna ulaşmasını gerektirecek herhangi bir neden bulunmadığını değerlendirmektedir (Bk., *bu davaya uygulanabildiği ölçüde, Beyeler/İtalya* [BD], no. 33202/96, § 108, AİHM 2000-I). Ayrıca, Mahkeme önünde, Yargıtay’ın gerekçesinin eski Borçlar Kanunu’nun 105. maddesinin kapsamı ve uygulamasına ilişkin yerleşik içtihatla çeliştiğini ortaya koyan herhangi bir delil bulunmamaktadır.

38. İkinci olarak, alacaklının özel bir ihtilafta taleplerini etkin bir şekilde savunmasına imkân vermek üzere davalı Devlet tarafından sunulan ve gecikmeli ödemelere nispeten yüksek seviyede faiz ödenmesine hükmetmeyi ve yüksek enflasyondan kaynaklanan diğer tüm zararları telafi etmeye yönelik bir hukuk yolu sağlamayı içeren yasal mekanizma dikkate alındığında ve özel taleplere enflasyondan etkilenmeyen bir temerrüt faizi uygulama hususunda, 1 No’lu Protokol’ün 1. maddesi kapsamında herhangi bir yükümlülük bulunmaması göz önünde bulundurulduğunda (Bk.

O.N./Bulgaristan (k. k.), no. 35221/97, 6 Nisan 2000; ve *Grozeva/Bulgaristan* (k. k.), no. 52788/99, 3 Kasım 2005), somut davada başvuranın uğradığı munzam zararın, Sözleşme'nin 1 No'lu Protokolü'nün 1. maddesi uyarınca Devleti sorumluluk altına soktuğu değerlendirilemez.

39. Mahkeme ayrıca, başvurana verilen tazminatın değer kaybına uğramasına makamlar tarafından başka herhangi bir şekilde katkıda bulunulduğuna ilişkin herhangi bir emare bulmamıştır. Mahkeme bu bağlamda, 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında yapılan şikâyetin temelini oluşturan yargılamaların, iki aşamalı yargı önünde yaklaşık olarak dört yıl sekiz ay sürdüğünü (28 Mayıs 1996 tarihinden 15 Şubat 2001 tarihine kadar) ve bu süre esnasında yerel mahkemeler tarafından, teknik konuları kapsayan ve bilirkişilerden oluşan bir grupla istişare edilmesini gerektiren, nispeten karmaşık yargılamalarda, biri başvuran tarafından yapılan kararı düzeltme talebine ilişkin olmak üzere, beş karar verildiğini kaydetmektedir.

Mahkeme bu koşullar altında, işbu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının anlamı dâhilinde açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle ve söz konusu hükmün 4. Paragrafı uyarınca reddedilmesi gerektiği kararına varmıştır.

Bu gerekçelerle Mahkeme, oybirliğiyle;

Başvurunun kabul edilemez olduğunu *beyan etmiştir*.

Stanley Naismith
Bölüm Yazı İşleri Müdürü

Guido Raimondi
Başkan